

အစားအသောက်ဆိုင်ရာ မြန်မာစကားပုံများမှ ဥပစာလေ့လာချက်

ခင်စန္ဒာတိုး *

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် အစားအသောက်ဆိုင်ရာ မြန်မာစကားပုံများမှ ဥပစာလေ့လာချက်စာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ စကားပြောဆိုရာတွင် တိုတိုနှင့်လိုရင်းအဓိပ္ပာယ်ပေါ်လွင်စေရန် မြန်မာစကားပုံများဖြင့် တင်စားပြောဆိုကြသည်ကို သိရှိစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းကို မြန်မာစကားပုံများမှ အစားအသောက်ဆိုင်ရာစကားပုံများကို အလေ့လာခံ အဖြစ် တင်ပြထားပါသည်။ အစားအသောက်ဆိုင်ရာစကားပုံများဖြင့် ဥပစာတင်စားပြောဆိုသော စကားများသည် သာမန်ပြောရိုးပြောစဉ်စကားများထက် ရှင်းလင်းမှုရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ မြန်မာစကားပုံများနှင့် အခြားသောအခြေပြု ဥပစာလေ့လာလိုသူတို့အတွက် အကျိုးကျေးဇူးရရှိစေပါသည်။

နိဒါန်း

နေ့စဉ်ပြောဆိုသော ဘာသာစကားများတွင် ဥပစာစကား မြောက်မြားစွာအသုံးပြုကြပါသည်။ အကြောင်းအရာသစ်၊ လူမှုကိစ္စသစ်တို့အတွက် စကားလုံးအသစ် မတီထွင်တော့ဘဲ ရှိပြီးသား စကားလုံးနှင့် နီးစပ်မှုကို အခြေခံ၍ တင်စားပြောဆိုကြသည်။ ထိုသို့တင်စားပြောဆိုခြင်းဖြင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် ပိုမိုပေါ်လွင်၍ နှစ်သက်မှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ မိဘက သားသမီးကိုဆုံးမသည့် အခါဖြစ်စေ၊ ဆရာကတပည့်ကို ဆုံးမသည့်အခါဖြစ်စေ၊ လူကြီးက လူငယ်ကိုဆုံးမသည့်အခါ ဖြစ်စေ၊ အချင်းချင်းအပြန်အလှန်ပြောဆိုကြသည့်အခါဖြစ်စေ ဆိုလိုချက်ပေါ်လွင်စေရန် စကားပုံများ ဖြင့် ပြောဆိုကြသည်။ ထိုသို့ပြောဆိုရာတွင် ဆိုလိုချက် ပိုမိုပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ ခြင်းသည် ဥပစာ (တင်စား)အနက်ရှိခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ နေ့စဉ်ကြုံတွေ့ရသော အစားအသောက်ဆိုင်ရာ အကြောင်း အရာအဖြစ်အပျက်များဖြင့် ဥပစာတင်စား အသုံးပြုကြပါသည်။

၁။ စကားပုံဟူသည်

စကားပုံကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင်-

လူအများ ဆင်ခြင်မှတ်သားဖွယ်ဖြစ်အောင် စံပြုပုံခိုင်းပြောဆိုလေ့ ရှိသော ထိရောက်ကျစ်လျစ် ပြေပြစ်သည့်စကား^၁

ဟုလည်းကောင်း၊

စကားပုံဟူသည်မှာ ခေတ်အဆက်ဆက် စကားပြောရာတွင် သဘောပေါက်လွယ်ရန် တိုတိုကျဉ်းကျဉ်း လိုရင်းထိထိမိမိ ပုံဆောင် ပြောသော စကားပင် ဖြစ်သည်။^၂

ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

* ကထိက၊ ဒေါက်တာ၊ မြန်မာစာဌာန၊ ရတနာပုံတက္ကသိုလ်
^၁ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၁၊ ၈၉။
^၂ မြန်မာစာပေဌာန၊ ၁၉၆၇၊ ၃၀၇။

စကားပုံဟူသည် စကားတိုတိုကျဉ်းကျဉ်းနှင့် လိုရင်းရောက်အောင် ပုံဆောင်၍ဖွဲ့ထားသော စကားစုဖြစ်သည်။ စကားပုံများသည် လူတို့၏ အတွေ့အကြုံ၊ အတွေးအခေါ်အယူအဆ၊ စာပေ ယဉ်ကျေးမှုစသည်တို့ကို အခြေပြု၍ ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ ခေတ်ကာလ လူနေမှုအဆင့်အတန်း ကွာခြားသော်လည်း မြန်မာတို့၏ လူမှုဓလေ့နှင့် ခံယူချက်များပေါ်လွင်နေပါသည်။

၂။ ဥပစာဟူသည် ဥပစာ^၃ သည် ပါဠိစကား ဥပစာရမှ ဆင်းသက်လာပါသည်။ တင်စားသောစကား^၄

ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ တင်စားသည်-

တစ်စုံတစ်ခု၏အမည်ကို အခြားတစ်စုံတစ်ခု၌ တင်၍ ပြောဆိုသည်^၅

ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။

ဥပစာနှင့် တင်စားကို တွဲကာ ဥပစာတင်စားသည်။ ဥပစာတင်စားမှု စသည်ဖြင့် ပြောဆိုကြ သည်။

ဥပစာတင်စားမှုဆိုသည်မှာ-

ပထမအကြောင်းအရာအတွက် အသုံးပြုသော စကားလုံးတို့ကို ထိုအကြောင်းအရာနှင့် တူညီဆက်စပ်မှုရှိသော ဒုတိယအကြောင်း အရာအတွက် ပြောင်းလဲ အသုံးပြုခြင်းသည် တင်စားခြင်းဖြစ်သည်။^၆

ထို့ကြောင့် ဥပစာဟူသည် တစ်စုံတစ်ခုကို ရည်ညွှန်းခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောအမည်ကို ထို စကားနှင့် ဆက်စပ်သော အခြားအကြောင်းအရာတစ်ခုပေါ်တွင် ပြောင်း၍ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပစာအမျိုးအစားနှင့်ပတ်သက်၍ အချို့က ဥပစာ(၁၀)ပါး၊ အချို့က ဥပစာ(၁၅)ပါး စသည် ဖြင့် ပညာရှင်အလိုက် ဥပစာပြဆိုပုံများ ကွဲပြားကြသည်။

သုခမှတ်စုတွင်-

- (၁) အကြောင်း၏အမည်ကို အကျိုး၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၂) အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်း၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၃) အတူဖြစ်သော ဝတ္ထု၏အမည်ကို အတူရှိသောဝတ္ထု၌ တင်စား၍ ခေါ်ခြင်း
- (၄) ဌာန၏အမည်ကို ဌာနီ၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၅) ဌာနီ၏အမည်ကို ဌာန၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၆) ဂုဏ်၏အမည်ကို ဂုဏ၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၇) အပေါင်း၏အမည်ကို အနည်းငယ်၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း

^၃ metaphor
^၄ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၁၊ ၄၃၁။
^၅ - ယင်း- ၁၅။
^၆ ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၄၊ ၁၆၃။

- (၈) အနီးတွင်ရှိသော ဝတ္ထုအမည်ကို အနီးဖြစ်သောဝတ္ထု၌ တင်စား၍ ခေါ်ခြင်း
- (၉) ရှိသောဝတ္ထုအမည်ကို မရှိသောဝတ္ထု၌ တင်စား၍ခေါ်ခြင်း
- (၁၀) မကွဲပြားဘဲလျက် ကွဲပြားသကဲ့သို့ခေါ်ခြင်း?

ဟူ၍ ပြဆိုထားပါသည်။

ဝဇီရဗုဒ္ဓိဦးဖိုးစိန်က-

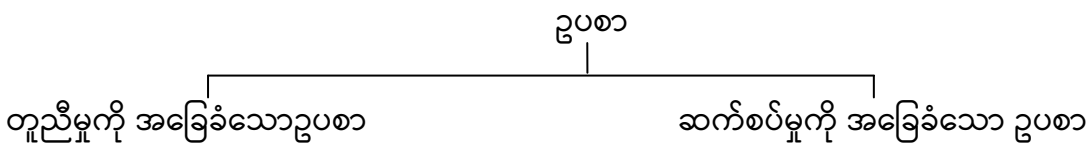
- (၁) သက်ရှိပြု ဥပစာ
- (၂) အနှိုင်းထပ်တူပြု ဥပစာ
- (၃) အနှိုင်းပြော အနှိုင်းခံကောက် ဥပစာ
- (၄) အကြောင်းပြော အကျိုးကောက် ဥပစာ
- (၅) အကျိုးပြော အကြောင်းကောက် ဥပစာ
- (၆) ဂုဏ်ရှိပြော ဂုဏ်ကောက် ဥပစာ
- (၇) တည်ရာပြော တည်သူကောက် ဥပစာ
- (၈) တည်သူပြော တည်ရာကောက် ဥပစာ
- (၉) ထွက်ရပ်ပြော ထွက်ရာကောက် ဥပစာ
- (၁၀) အပေါင်းပြော အစိတ်ကောက် ဥပစာ
- (၁၁) အစိတ်ပြော အပေါင်းကောက် ဥပစာ
- (၁၂) ထင်ရှားရာပြော နီးရာကောက် ဥပစာ
- (၁၃) များရာပြော နည်းရာကောက် ဥပစာ
- (၁၄) ကွဲဟန်ပြော မကွဲကောက် ဥပစာ
- (၁၅) ဟုတ်ဟန်ပြော မဟုတ်ကောက် ဥပစာ^၁

ဟူ၍ ပြဆိုထားပါသည်။

အတ္ထဗေဒသဘောအရ ဥပစာတင်စားမှုပြုနိုင်ရန်-

- (၁) တူညီမှုကို အခြေခံ၍^၉ လည်းကောင်း
- (၂) ဆက်စပ်မှုကို အခြေခံ၍^{၁၀} လည်းကောင်း

ဥပစာတင်စားပြောဆိုသုံးစွဲကြသည်။

^၇ သုခမှတ်စု၊ ၁၉၉၇၊ ၂၁၃။

^၈ ဖိုးစိန်၊ ဦး၊ ဝဇီရဗုဒ္ဓိ၊ ၁၉၉၃၊ ၃၉-၅၈။

^၉ metaphor

^{၁၀} metonymy

၃။ အစားအသောက်ဆိုင်ရာ မြန်မာစကားပုံများမှ ဥပစာလေ့လာချက်

နေ့စဉ်ပြောဆိုသော ဘာသာစကားများတွင် ဥပစာစကား အမြောက်အမြားပြောဆိုသုံးစွဲကြပါသည်။ အကြောင်းအရာသစ်၊ လူမှုကိစ္စသစ်တို့အတွက် လူတို့နှင့်အနီးစပ်ဆုံးဖြစ်သည့် အစားအသောက်ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို အခြေခံ၍ တင်စားသုံးစွဲကြပါသည်။ ဥပစာဖန်တီးသူ၏ စိတ်ကူးဉာဏ်ကြွယ်သလောက် ဆက်သွယ်မှုအသစ်များ ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။

၃.၁။ တူညီမှုကို အခြေခံသော ဥပစာ

တူညီမှုအရ တင်စားသောဥပစာသည် မတူသော အရာဝတ္ထုပစ္စည်းတို့၏ တူညီမှုကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်သော ဥပစာမျိုးဖြစ်သည်။

ပထမအကြောင်းအရာနှင့် ဒုတိယအကြောင်းအရာ တူညီမှုကို
အကြောင်းပြု၍ ပထမအကြောင်းအရာအတွက်သုံးသော စကားလုံး
တို့ကို ဒုတိယအကြောင်း အရာအတွက် ပြောင်းသုံးသည့်ဥပစာ^{၁၀}

မျိုးဖြစ်သည်။

ပထမအကြောင်းအရာ၏ လှုပ်ရှားမှုပုံသဏ္ဍာန်၊ ဂုဏ်အရည်အသွေး စသည့် တူညီမှုတို့ကို ဒုတိယအကြောင်းအရာတွင်ပြောင်း၍ သုံးစွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ စားသုံးလိုက်ခြင်းဖြင့် ပထမအကြောင်းအရာ၏ မူရင်းအဓိပ္ပာယ်မဟုတ်တော့ဘဲ ဒုတိယအကြောင်းအရာ၏ ဆိုလိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သွားပါသည်။

၃.၁.၁။ ကိုယ့်ငါးချဉ် ကိုယ်ချဉ်^{၁၁}

နေ့စဉ် စကားပြောဆိုရာတွင် အကြောင်းအရာနယ်ပယ်အမျိုးမျိုးဖြင့် တင်စားပြောဆိုကြသည်။ မိမိကိုယ်မိမိနှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်သူများသာ ကောင်းမွန်ကြောင်း ပြောဆိုသည့်အခါ ဤစကားပုံ ဖြင့် ပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

သူတစ်ပါး၏ ငါးချဉ်သည် မချဉ် မိမိငါးချဉ်မှသာ ချဉ်သည်ဟု
ထုတ်ဖော်ပြောဆို သကဲ့သို့ မိမိနှင့်စပ်ဆိုင်သည့် အရာကိုမှ
ကောင်းသည်^{၁၂}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

သူတစ်ပါး၏ ငါးချဉ်သည် မချဉ် မိမိငါးချဉ်မှသာ ချဉ်ခြင်း^{၁၃}

ဖြစ်သည်။

^{၁၀} ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၄၊ ၁၆၆။

^{၁၁} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၀။

^{၁၂} - ယင်း - ၂၀၀။

^{၁၃} - ယင်း - ၂၀၀။

ဥပမာ (တင်စား) အနက်မှာ-

မိမိနှင့် စပ်ဆိုင်သည့်အရာကိုမှ ကောင်းခြင်း^{၁၅}

ဖြစ်သည်။

ဤစကားပုံကို မိမိပြုလုပ်ထားသည့်အလုပ်၊ မိမိနှင့်သက်ဆိုင်သည့်သူများ၊ ပြုလုပ်ထားသည့် အလုပ်များသာ ကောင်းမွန်မှန်ကန်ကြောင်း ပြောဆိုသည့်အခါအတွင် ပြောဆိုကြသည်။ ငါးချဉ်သည် ချဉ်မှသာ ငါးချဉ်၏အရသာကောင်းမွန်သည်။ မိမိကိုယ်တိုင် တည်ထားသည့် ငါးချဉ် ချဉ်ခြင်းသည် ကောင်းမွန်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ မိမိနှင့်သက်ဆိုင်သည့်သူများ သာလျှင် ကောင်းသည်ဟု အခြေအနေတူညီမှုကို တင်စားထားခြင်းဖြစ်သည်။

၃၊၁၊၂။ နှုတ်ခမ်းမွှေးမနိုင်ဘဲနှင့် ပဲကြီးဟင်းသောက်ချင်^{၁၆}

အလုပ်တစ်ခုကို မိမိနိုင်သည်ထက်ပို၍ လုပ်သည့်အခါ အလုပ်မနိုင်မနင်းဖြစ်သည့်အခါ မျိုးတွင် ဤစကားပုံဖြင့် တင်စားပြောဆိုကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

မိမိနှုတ်ခမ်းမွှေးမနိုင်ဘဲ ပဲကြီးဟင်းကို သောက်လျှင် ပဲကြီးဟင်းလူး၍ အကြည့်ရ အမြင်ရဆိုးသည်။ သို့ပါလျက် ပဲကြီးဟင်းကို သောက်ချင် သကဲ့သို့ မိမိမကျွမ်းကျင် မနိုင်နင်းသော အလုပ်ကို လုပ်ချင်သည်။^{၁၇}

ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

မိမိနှုတ်ခမ်းမွှေးမနိုင်ဘဲ ပဲကြီးဟင်းကိုသောက်လျှင် ပဲကြီးဟင်းလူး၍ အကြည့်ရ အမြင်ရဆိုးခြင်း^{၁၈}

ဖြစ်သည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

မိမိမကျွမ်းကျင် မနိုင်နင်းသောအလုပ်ကို လုပ်ချင်ခြင်း^{၁၉}

ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

ဤစကားပုံကို အလုပ်တစ်ခုလုပ်၍ မနိုင်နင်းသောအခါတွင်လည်းကောင်း၊ မနိုင်သောအလုပ် တစ်ခုကိုလုပ်၍ မအောင်မြင်သည့်အခါတွင်လည်းကောင်း၊ ပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။ လုပ်ငန်းတစ်ခု လုပ်၍ အောင်မြင်လာသောအခါ လူတို့၏သဘာဝအလျောက် ဆက်၍လုပ်ငန်း တိုးချဲ့လုပ်ကိုင် တတ်ကြသည်။ ပြဿနာများကြုံတွေ့ရသည့်အခြေအနေ၊ အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည့်အခြေအနေမျိုး တို့တွင် ပြောဆိုကြပါသည်။ နှုတ်ခမ်းမွှေးမနိုင်ဘဲ ပဲကြီးဟင်းသောက်လျှင် ပဲကြီးဟင်းလူး၍ အကြည့်ရအမြင်ရဆိုးပြီး အမြင်မတော်သကဲ့သို့ အလုပ်တစ်ခုလုပ်လျှင် မိမိနိုင်သလောက်မလုပ်ဘဲ မနိုင်မနင်းလုပ်သည့်အခါ အမြင်မတော်ဖြစ်ပုံ တူညီမှုကိုအကြောင်းပြု၍ တင်စားထားခြင်းဖြစ်သည်။

^{၁၅} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၂၇။
^{၁၆} - ယင်း - ၂၁၇။
^{၁၇} - ယင်း - ၂၁၇။
^{၁၈} - ယင်း - ၂၁၇။
^{၁၉} - ယင်း - ၂၁၇။

၃၊၁၊၃။ ဖုတ်လေတဲးငါးပိ ရှိတယ်လို့မအောက်မေ့^{၂၀}

လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အလေးမထား၊ သတိမထားမိသည့်အခါမျိုးတွင် ဤစကားပုံဖြင့်ပြောဆိုလေ့ ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ဖုတ်ထားသော ငါးပိကို ဟင်းတစ်မည်အဖြစ်စားရန် ရှိသည်ဟုပင် အမှတ်မထား၊ မအောက်မေ့သကဲ့သို့ မမူလောက်ဟုယူဆ၍ လုံးဝ အမှုမထားဘဲ နေသည်^{၂၁}

ဟူသော အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ဖုတ်ထားသော ငါးပိကို ဟင်းတစ်မည်အဖြစ်စားရန် ရှိသည်ဟုပင် အမှတ် မထား၊ မအောက်မေ့ခြင်း^{၂၂}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

လုံးဝ အမှုမထားဘဲနေခြင်း^{၂၃}

ဟူသော အဓိပ္ပာယ် ဖြစ်ပါသည်။

လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အနီးကပ်ရှိနေသော်လည်း အလေးမထား အရာမသွင်းသည့်အခါ မျိုးတွင် ဤဥပစာစကားဖြင့် ပြောလေ့ရှိကြသည်။ မြန်မာမှန်ရင် ငါးပိကိုမမေ့နှင့်ဟုဆိုသော်လည်း ငါးပိဖုတ်ကို အဓိကအစာအဖြစ် မစားကြချေ။ ထိုကဲ့သို့ပင် ခင်မင်ရင်းနှီးစွဲရှိသော်လည်း မိမိကို အလေးမထား၊ အောက်မေ့သတိရခြင်းမရှိပုံတူညီမှုကို တင်စားထားသည့် ဥပစာ ဖြစ်ပါသည်။ သိလွယ်မြင်လွယ်သည့် ငါးပိဖုတ်နှင့် ထင်ရှားမြင်သာအောင် တင်စားပြောဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၃၊၁၊၄။ ဘူးဆိုလျှင် ဖရုံမသီး^{၂၄}

ပြတ်ပြတ်သားသား ပြောဆိုရာတွင် ဤစကားပုံဖြင့် ပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ဘူးပင်ဟုဆိုမှ ဖရုံသီးသီးရန် အကြောင်းမရှိ။ ထို့အတူ "ဘူး"ဟု ငြင်းပယ် ပြီးမှ အခြားတစ်နည်းပြင်ပြောရန် အကြောင်းမရှိ^{၂၅}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ဘူးပင်ဟုဆိုမှ ဖရုံသီးသီးရန် အကြောင်းမရှိခြင်း^{၂၆}

ဖြစ်ပါသည်။

^{၂၀} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၄၄။
^{၂၁} - ယင်း -၊ ၁၄၄။
^{၂၂} - ယင်း -၊ ၁၄၄။
^{၂၃} - ယင်း -၊ ၁၄၄။
^{၂၄} - ယင်း -၊ ၁၅၂။
^{၂၅} - ယင်း -၊ ၁၅၂။
^{၂၆} - ယင်း -၊ ၁၅၂။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

"ဘူး"ဟု ငြင်းပယ်ပြီးမှ အခြားတစ်နည်း ပြင်ပြောရန်
အကြောင်းမရှိ^{၂၇}

ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အသံတူညီမှုကို တင်စားသုံးစွဲထားသည့် စကားပုံဖြစ်ပါသည်။ နာမ်စကားလုံး"ဘူးသီး" မှ
"ဘူး"နှင့် မသိဘူး၊ မစားဘူးမှ အငြင်းပြပစ္စည်း "ဘူး" စကားလုံးတို့သည် အသံတူ အကြောင်း
အရာကွဲသည့် စကားလုံးများဖြစ်ပါသည်။ အသံတူညီမှုကို အခြေခံ၍ တင်စားသုံးစွဲထားသည့်
စကားပုံဖြစ်ပါသည်။

၃၊၁၅။ လက်သင့်ရာစားတော်ခေါ်^{၂၈}

မိမိနှင့်ဆက်စပ်ရာ၊ နီးစပ်ရာတို့ကို အခွင့်အရေးပေးသည့်အခါမျိုးတွင် ဤစကားပုံဖြင့် ပြောဆို
လေ့ရှိကြပါသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ပွဲတော်တည်ရာတွင် ဟင်းခွက်များစွာထဲမှ လက်လှမ်းမီရာ ဟင်းကို
သာ စားတော်ခေါ်သကဲ့သို့ စဉ်းစားရွေးချယ်ရန် များစွာရှိသည့်
အနက်မှ မိမိနှင့် နီးစပ်ရာကိုသာ အခွင့်အရေးပေးသည်^{၂၉}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ပွဲတော်တည်ရာတွင် ဟင်းခွက်များစွာထဲမှ လက်လှမ်းမီရာ ဟင်းကို
သာ စားတော်ခေါ်ခြင်း^{၃၀}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

စဉ်းစားရွေးချယ်ရန် များစွာရှိသည့်အနက်မှ မိမိနှင့် နီးစပ်ရာကိုသာ
အခွင့် အရေးပေးခြင်း^{၃၁}

ဖြစ်ပါသည်။

ဟင်းခွက်များ များပြားလွန်းသဖြင့် အကောင်းအညံ့မခွဲခြားနိုင်တော့ဘဲ လက်အစဉ်သင့်ရာ
စားတော်ခေါ်သကဲ့သို့ လူမှုနယ်ပယ်တွင်လည်း အကောင်းအညံ့မစဉ်းစားဘဲ မိမိနှင့်နီးစပ်ရာကို
အခွင့်အရေးပေးလိုက်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ နီးစပ်ရာကို ဦးစားပေးတတ်သည့် တူညီမှုကို တင်စားထား
သည့် ဥပစာဖြစ်ပါသည်။

^{၂၇} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၅၂။
^{၂၈} - ယင်း -၊ ၂၁၉။
^{၂၉} - ယင်း -၊ ၂၁၉။
^{၃၀} - ယင်း -၊ ၂၁၉။
^{၃၁} - ယင်း -၊ ၂၁၉။

၃၂။ ဆက်စပ်မှုကို အခြေခံသော ဥပစာ^{၃၂}

ဆက်စပ်မှုအရ တင်စားသော ဥပစာဆိုသည်မှာ-

ပထမအကြောင်းအရာနှင့် ဒုတိယအကြောင်းအရာတို့ ဆက်စပ်မှုကို
အခြေပြု၍ ပထမအကြောင်းအရာတွင်သုံးသော စကားလုံးကို ဒုတိယ
အကြောင်းအရာ အတွက် ပြောင်းသုံးသည့် ဥပစာမျိုး^{၃၃}

ဖြစ်ပါသည်။

ဆက်စပ်မှုအရ တင်စားသည့်ဥပစာသည် အကြောင်းနှင့်အကျိုး၊ တည်နေရာနှင့်တည်သူ၊
အစိတ်အပိုင်းနှင့် အစုအပေါင်း၊ ဂုဏ်အရည်အသွေးနှင့် ဂုဏ်တည်ရာ ခြပ်ဝတ္ထုစသည်တို့ အပြန် အလှန်
ဆက်စပ်မှုတို့ကို အခြေခံပါသည်။

၃၂၁။ ငါးပိဖုတ်မျက်နှာသာပေး ရွှေရေးပန်းကန်တက်^{၃၄}

ဤစကားပုံကို အသိဉာဏ်ပညာနည်းပါးသူတို့ကို အခွင့်အရေးပေးသည့်အခါ ရောင့်တက်တတ်
သူတို့ကို ပြောဆိုသည့်အခါ ပြောဆိုသုံးစွဲကြပါသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ငါးပိဖုတ်ကိုလိုလားကြောင်း ပြသည့်အခါ စလောင်းပေါ်နေရမည့် ငါးပိ
သည် ရွှေရေးပန်းကန်ပေါ်ရောက်လာသကဲ့သို့ အသိအလိမ္မာ နည်းသူ
ကို မျက်နှာသာပေးသောအခါ ကမ်းတက်သည်^{၃၅}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ငါးပိဖုတ်ကို လိုလားကြောင်းပြသည့်အခါ စလောင်းပေါ်နေရမည့်ငါးပိ
သည် ရွှေရေးပန်းကန်ပေါ် ရောက်လာခြင်း^{၃၆}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

အသိအလိမ္မာနည်းသူကို မျက်နှာသာပေးသောအခါ ကမ်းတက်ခြင်း^{၃၇}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

ငါးပိဖုတ်နှင့် ရွှေရေးပန်းကန်သည် သက်မဲ့အရာဝတ္ထုပစ္စည်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ငါးပိဖုတ်သည်
စလောင်းပေါ်တွင်နေရာမှ ရွှေရေးပန်းကန်ပေါ်သို့ ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟု သက်မဲ့အရာဝတ္ထု
များကို သက်ရှိကဲ့သို့နေခြင်း၊ ရွှေပြောင်းခြင်းများဖြင့် တင်စားရေးဖွဲ့ထားသဖြင့် ဆက်စပ် မှုအရ
တင်စားထားသည့် ဥပစာဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ရောင့်တက် တတ်သူတို့အတွက် မြင်သာသည့်
ဥပစာဖြစ်ပါသည်။

^{၃၂} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၆၈။

^{၃၃} - ယင်း - ၁၆၈။

^{၃၄} - ယင်း - ၅၃။

^{၃၅} - ယင်း - ၅၃။

^{၃၆} - ယင်း - ၅၃။

^{၃၇} - ယင်း - ၅၃။

၃၂၂။ စားရက်ကြုံလို့မုတ်ဆိတ်ပျားစွဲ^{၃၈}

မျှော်လင့်မထားသည့် အခွင့်အရေးရလာဒ် တစ်ခုခုရရှိလာသည့်အခါတွင် ဤစကားပုံဖြင့် ပြောလေ့ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ပျားရည်ပျားသလက်စားရရန် အခွင့်ကြုံသဖြင့် မိမိ၏ခံတွင်းအနီးရှိ မုတ်ဆိတ်၌ ပျားလာ၍စွဲဘိသကဲ့သို့ ကံကောင်းကြုံသဖြင့် မိမိလက်တွင်းသို့ အခွင့်အလမ်းကောင်းကြီးတစ်ခု တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ရောက်လာသည်^{၃၉}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ပျားရည်ပျားသလက်စားရရန် အခွင့်ကြုံသဖြင့် မိမိ၏ခံတွင်းအနီး မုတ်ဆိတ် ၌ ပျားလာ၍စွဲခြင်း^{၄၀}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

ကံကောင်းကြုံသဖြင့် မိမိလက်တွင်းသို့ အခွင့်အလမ်းကောင်းကြီး တစ်ခု တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ရောက်လာခြင်း^{၄၁}

ဖြစ်ပါသည်။

မျှော်လင့်မထားသည့် အခွင့်အရေးရလာဒ်တစ်ခုခု ရရှိလာသောအခါတွင် ဤစကားပုံဖြင့် ပြောလေ့ရှိကြသည်။ ပျားသည် မုတ်ဆိတ်၌ အမှန်လာ၍ပျားစွဲလေ့မရှိပေ။ ခံတွင်းအနီး မုတ်ဆိတ် ၌ ပျားမစွဲနိုင်သည်ကို ဟုတ်ဟန်တင်စား၍ ဆက်စပ်သုံးထားပါသည်။ မဟုတ်သည်ကို ဟုတ်ဟန် တင်စားဆက်စပ် ပြောဆိုသုံးစွဲခြင်းဖြစ်သည်။

၃၂၃။ ထန်းရည်မူး ကျွဲခိုးပေါ်^{၄၂}

ဤစကားပုံကို လျှို့ဝှက်ဖုံးကွယ်ထားသော အတွင်းကိစ္စများ ပေါ်ပေါက်သည့်အခါ၊ အကြောင်း ကိစ္စတိုက်ဆိုင်သည့်အခါ မိမိအကြောင်းအရာများ ပြန်လည်ပြောပြသည့်အခါမျိုးတွင် ပြောဆိုကြပါသည်။

စကားပုံ၏ မူရင်းအဓိပ္ပာယ်မှာ-

ထန်းရည်မူးသည့်အခါ မိမိကျူးလွန်ခဲ့သည့် ကျွဲခိုးကိုပင် ထုတ်ဖော် ပြောဆို မိသကဲ့သို့ စိတ်မထိန်းနိုင်သည့်အခါတွင် ဖုံးဖိထားသော အမှုများ ပေါ်လာ သည်^{၄၃}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

^{၃၈} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၅၈။

^{၃၉} - ယင်း - ၅၈။

^{၄၀} - ယင်း - ၅၈။

^{၄၁} - ယင်း - ၅၈။

^{၄၂} - ယင်း - ၁၀၇။

^{၄၃} - ယင်း - ၁၀၇။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ထန်းရည်မူးသည့်အခါ မိမိကျူးလွန်ခဲ့သည့် ကျွဲခိုးကိုပင် ထုတ်ဖော်
ပြောဆိုခြင်း^{၄၄}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

စိတ်မထိန်းနိုင်သည့်အခါတွင် ဖုံးဖိထားသောအမှုများ ပေါ်လာခြင်း^{၄၅}

ဖြစ်ပါသည်။

ထန်းရည်မူးသည့်အခါ စိတ်မထိန်းနိုင်ဘဲ သတိလက်လွတ်ဖြစ်တတ်ပါသည်။ ထိုအခြေအနေ
မျိုးတွင် မိမိကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်ထားသည့်အပြစ်ကိုပင် သတိမပြုနိုင်တော့ဘဲ ကျွဲခိုးထားသည့်အမှု
ကိစ္စကိုပင် ထုတ်ဖော်ပြောဆိုတတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထန်းရည်မူးခြင်း (အကြောင်း)ကြောင့် ကျွဲခိုးခြင်း
ကိစ္စထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်း (အကျိုး) အကျိုးရလဒ် ဖြစ်လာသောကြောင့် အကြောင်းမှအကျိုး
ဆက်စပ်တင်စားသည့် ဆက်စပ်မှုအရ တင်စားသည့်ဥပစာဖြစ်ပါသည်။

၃၊၂၊၄။ ပျားရည်နှင့်ဝမ်းချ^{၄၆}

ဤစကားပုံကို ထိုက်သင့်သည့် အခွင့်အရေးမပေးဘဲ အနည်းငယ်မျှသော အကြောင်းအရာဖြင့်
ကျေနပ်နှစ်သိမ့်စေသည့်အခါမျိုးတွင် ဤစကားပုံဖြင့် ပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

ပွေးကိုင်းဖြင့် ဝမ်းမနုတ်ဘဲ ပျားရည်ချိုချိုဖြင့် ဝမ်းသက်စေသကဲ့သို့
ချိုသာစွာ ပြောဆိုနှစ်သိမ့်၍ မနှစ်မြို့ဖွယ်အရာကို လက်ခံအောင်
နားချသည်^{၄၇}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

ပွေးကိုင်းဖြင့် ဝမ်းမနုတ်ဘဲ ပျားရည်ချိုချိုဖြင့် ဝမ်းသက်စေခြင်း^{၄၈}

ဖြစ်ပါသည်။

ဥပစာ (တင်စား) အနက်မှာ-

ချိုသာစွာ ပြောဆိုနှစ်သိမ့်၍ မနှစ်မြို့ဖွယ်အရာကို လက်ခံအောင်
နားချခြင်း^{၄၉}

ဖြစ်ပါသည်။

ပွေးကိုင်းရွက်သည် ဝမ်းသက်၍ ဝမ်းနုတ်ရာတွင် အသုံးပြုကြသည်။ အရသာခါးသက် သဖြင့်
လူအများ မသောက်သုံးချင်ကြပေ။

^{၄၄} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၁၀၇။

^{၄၅} - ယင်း - ၁၀၇။

^{၄၆} - ယင်း - ၁၃၈။

^{၄၇} - ယင်း - ၁၃၈။

^{၄၈} - ယင်း - ၁၃၈။

^{၄၉} - ယင်း - ၁၃၈။

ပျားရည်သည် အရသာချိုသဖြင့် လူအများကြိုက်နှစ်သက်ကြသည်။ ခါးသက်သော အရသာကို မနှစ်သက်သည့်သဘော၊ ချိုသာသောစကား အနည်းငယ်မျှသော အခွင့်အရေးတို့ဖြင့် ကျေနပ် နှစ်သက်သည့်သဘောကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပျားရည်နှင့် အမှန်တကယ် ဝမ်းချ၊ဝမ်းနုတ် ရှိမရပေ။ ခါးသက်သည့်အရသာရှိသဖြင့် ပွေးကိုင်းနှင့်ဝမ်းမချဘဲ အမှန်တကယ်ဝမ်းချမရသည့် ပျားရည်နှင့် ဝမ်းချသည်ဟု ဟုတ်ဟန်တင်စားပြောဆိုသဖြင့် ဆက်စပ်တင်စားပြောဆိုထားသည့် ဥပစာ ဖြစ်သည်။

၃၊၂၅။ သူ့ဆန်စား ရဲမှ^{၅၀}

မိမိအကျိုးဆောင်ရွက်ပေးသောသူ ကျေးဇူးရှိဖူးသူက တစ်စုံတစ်ရာ တာဝန်ပေးအပ်သည့်အခါ ထိုတာဝန်လုပ်ငန်းဆောင်တာတို့ကို ငြင်းဆန်သော်လည်း မငြင်းဆန်နိုင်သည့်အခါမျိုးတွင် ဤစကားပုံ ဖြင့် ပြောလေ့ရှိကြသည်။

စကားပုံ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ-

သူ၏ ထမင်းကိုစားလျှင် သူ့တာဝန်ကို ထမ်းရမည်ဖြစ်သကဲ့သို့ သူ၏ ထောက်ပံ့မှုရလျှင် သူပေးသည့်တာဝန်ကို ကြောက်ရွံ့ငြင်းဆန်၍ မရချေ^{၅၁}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မုချ (မူရင်း) အနက်မှာ-

သူ၏ ထမင်းကိုစားလျှင် သူ့တာဝန်ကို ထမ်းရွက်ရမည်^{၅၂}

ဖြစ်ပါသည်။

တင်စား (ဥပစာ) အနက်မှာ-

တစ်စုံတစ်ယောက်၏ ထောက်ပံ့မှုကိုရလျှင် ၎င်းပေးသည့်တာဝန်ကို ကြောက်ရွံ့ ငြင်းဆန်၍ မရချေ^{၅၃}

ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

မိမိအကျိုးကို ဆောင်ရွက်ပေးသောသူ မိမိကျေးဇူးရှိဖူးသူက တစ်စုံတစ်ရာခိုင်းသည့်အခါ တစ်စုံတစ်ရာ တာဝန်ပေးတတ်ကြသည်။ ထိုအခါမျိုးတွင် တွေဝေငြင်းဆန်လိုသည့်အခါမျိုးတွင် ဤ စကားပုံကို သုံးလေ့ရှိကြသည်။ ထမင်းကို အမှန်တကယ်ရည်ညွှန်းခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဆန်ကို အမှန် တကယ်ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်သည်။ သူ့အလုပ် တာဝန်ကို မတတ်သာသဖြင့် ကျေးဇူးရှိ၍ လုပ်ပေးရ သည့်သဘောကို ဆက်စပ်တင်စား ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

^{၅၀} မြန်မာစကားပုံ၊ ၂၀၁၆၊ ၂၄၃။
^{၅၁} - ယင်း -၊ ၂၄၃။
^{၅၂} - ယင်း -၊ ၂၄၃။
^{၅၃} - ယင်း -၊ ၂၄၃။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဥပစာတင်စားမှုသည် ဘာသာစကားနှင့် စိတ်ကူးဉာဏ်ပေါင်းစပ်ကာ တင်စားပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြောဆိုကြရာတွင် လူမှုနယ်ပယ်အတွင်းရှိ အကြောင်းကိစ္စရပ်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ ပြောလိုသည့်စကားတို့ကို အသစ်မတီထွင်တော့ဘဲ နယ်ပယ်ကူးပြောင်း၍ တင်စားပြောဆိုလိုက် ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အစားအသောက်ဆိုင်ရာ မြန်မာစကားပုံများဖြင့် တင်စားပြောဆိုကြရာတွင် တူညီမှု၊ ဆက်စပ်မှုတစ်ခုအပေါ်တွင်မူတည်၍ တင်စားပြောဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ အသွင် သဏ္ဍာန်၊ ဂုဏ်အရည်အသွေးတူမှုကို အခြေခံ၍ တင်စားပြောဆိုကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

တူညီမှုကိုအခြေခံသော ဥပစာများတွင် ဥပစာဖန်တီးသူ၏ စိတ်ကူးဉာဏ်ကြွယ်လျှင် ကြွယ်သလောက် ဥပစာဖန်တီးနိုင်သည်။ ဆက်သွယ်မှုအသစ်များ ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ တင်စားသူ၏စိတ်ကူးဉာဏ်ကို ခြေရာကောက်၍ မည်သို့ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်ဟူသော တူညီမှုကို ဖော်ထုတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဆက်စပ်မှုကိုအခြေခံသော ဥပစာများသည် နဂိုမူလရှိပြီးသော စကားလုံးများ၏ အနက် အဓိပ္ပာယ်ဆက်သွယ်ပုံကို ဖော်ပြနိုင်သည်။ ဆက်စပ်မှုကိုအခြေခံသော ဥပစာသည် သဘာဝ အတိုင်းရှိနေမှုကိုဆက်စပ်တင်စားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် တူညီမှုဥပစာလောက် မဆန်းသစ်နိုင်ပေ။

လူမှုကိစ္စ အကြောင်းအရာတို့ကိုမူတည်၍ စကားပြောဆိုကြရာတွင် အပြုအမူ၊ အပြောအဆို တို့ကို အခြေခံ၍ တစ်စုံတစ်ခုကိုရည်ညွှန်းကာ ပြောဆိုကြသည်။ ထိုသို့ပြောဆိုရာတွင် ဥပစာ တင်စားပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။ ဥပစာတင်စားသုံးစွဲမှုကြောင့် စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ကျယ်ပြန့်လာပြီး ပြောလိုသည့်အကြောင်းအရာလည်း ပိုမိုထင်ရှားပေါ်လွင်လာပါသည်။ တင်စားသုံး သည့်အတွက် ရိုးရိုးသာမန်သုံးသည်ထက် ပိုမိုအသက်ဝင် ဆန်းကြယ်လာပါသည်။

နိဂုံး

အစားအသောက်ဆိုင်ရာ မြန်မာစကားပုံများကို ဥပစာအမြင်ဖြင့် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ မြန်မာစကားပုံများရှိ ဥပစာစကားများကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာပြီး ဆိုလိုရင်းကို ရှင်းလင်းပေါ်လွင်လာစေပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ခင်မင်၊ မောင်၊ ဓနုဖြူ။ (၂၀၁၆)။ *မြန်မာစကားပုံများ*။ ရန်ကုန်မြို့၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။
ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ၊ (၂၀၁၄)။ *အတ္ထုပ္ပတ္တိအနုပညာ*။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။
ဖိုးစိန်၊ ဦး၊ ဝဇီရ၊ (၁၉၉၃)။ *အလင်္ကာဂုဏ်နှင့် ဥပစာ*။ ရန်ကုန်မြို့၊ တိ-နိ ဥပဋ္ဌာကပုံနှိပ်တိုက်။
မြန်စာဂုဏ်ညီလာ၊ (၁၉၆၇)။ ရန်ကုန်မြို့။
မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ (၂၀၁၆)။ *မြန်မာစာနှင့် ဘာသာစကားပညာရေးဦးစီးဌာန*။ ရန်ကုန်မြို့။
မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ (၁၉၉၁)။ *မြန်မာအဘိဓာန် ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန*။ ရန်ကုန်မြို့။